

KARJERAS KONSULTANTA ATBALSTS VIDUSSKOLĒNIEM KARJERAS LĒMUMU PIEŅEMŠANAS PROCESĀ

Career Counsellor Guidance for Secondary School Students in Career Decision-Making Process

Vitālijs Drozdovs

Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija, Latvija

Abstract. *In globalization era career management has been changed. The individual is now responsible for the decisions he or she will make in terms of career. The problem is crucial for secondary school students, as when they graduate secondary school they should know what they going to do next. Some students leave a career decision to the latest moment; however it may lead to serious problems as career uncertainty may impact students' future career. Career counsellor may guide students, although the final decision about future profession choice should be made by them. The paper provides theoretical framework of career guidance system in Latvia. 76 secondary school students were involved in the study from Rezekne Polish State Gymnasium. The results of the study showed that secondary school students think about their future profession. However, most of the secondary students do not plan to attend career counsellor. Various factors may affect students' decisions about their future career, though most of them rely on their own opinion.*

Keywords: *career guidance, career counsellor, career decision-making process.*

Ievads

Introduction

Globalizācijas un strauju izmaiņu rezultātā ir mainījusies indivīda loma karjeras vadības procesā: tagad pats indivīds ir atbildīgs par savas nodarbošanās un profesijas izvēli, gan arī turpmākās karjeras izveidi (Jaunzeme, 2017: 11). Līdz ar to katram no mums ir jāattīsta savas zināšanas un prasmes, lai pielāgotos darba tirgus izmaiņām. Šis jautājums ir svarīgs vidusskolu izglītojamiem, jo tuvojoties skolas absolvēšanai jauniešiem ir jāzina, ko viņš vai viņa darīs pēc vidusskolas beigšanas. Karjeras lēmumu pieņemšanas norise ir grūts process, jo jauniešiem ir jāizprot sevi, savas personības stiprās un vājās puses, lai rezultātā pieņemtu pareizo izvēli par savu nākotnes karjeru. Bieži vien skolēni atstāj šo lēmumu pieņemšanas brīdi līdz pēdējam. Šī neizlēmība var apdraudēt skolēna nākotni karjeras izvēles jautājumā.

Raksta mērķis – izpētīt karjeras atbalstu vidusskolēniem karjeras lēmumu pieņemšanas procesā.

Pētījuma metodes: literatūras analīze un vidusskolēnu anketēšana. Pīrsona korelācijas analīze.

Karjeras atbalsta sistēma Latvijā *Career guidance system in Latvia*

Karjeras atbalsta sistēmas pamatā ir gan informācijas sniegšana klientiem, gan arī klientu karjeras konsultācijas izglītības un nodarbinātības jomās (Valsts izglītības attīstības aģentūra, 2012: 2). Latvijā karjeras atbalsta sistēmas pasākumi tiek īstenoti un realizēti caur skolēnu karjeras izglītību pamatskolas un vidusskolas posmos, iekļaujot arī profesionālo izglītību (Valsts izglītības attīstības aģentūra, 2012: 2). Skolēnu izglītošanas procesā ir jā sagatavo audzēkņus lēmumu pieņemšanas procesam un nākotnes profesijas izvēlei, kā tas ir paredzēts Valsts izglītības standartā (Valsts izglītības attīstības aģentūra, 2012: 2).

Karjeras atbalsta galvenās jomas ir sekojošas:

1. Pasākumi, kuri ir saistīti ar lēmumu pieņemšanu;
2. Individīda izpratne par sevi;
3. Izglītība un nodarbinātības jautājumi;
4. Individuālas atšķirības;
5. Individīda adaptācija jaunos apstākļos (Jaunzeme, 2011: 47-48).

Karjeras atbalsts aptver daudzas aktivitātes un iedalās trīs grupās:

1. Karjeras informācija – šī ir informācija, ar kuras palīdzību indivīds var plānot un uzsākt savu profesionālo darbību. Karjeras informācijā tiek iekļauta informācija par darba profesijām, darba prasmēm, izglītības iestādēm un mācību iespējām. Karjeras informācija tiek uzskatīta par pamatu karjeras atbalsta sistēmai.
2. Karjeras izglītība – šo procesu īsteno izglītības iestādes skolotāji, karjeras konsultanti. Mērķis - izprast skolēnu vai studentu motivāciju. Organizētas un piedāvātas karjeras aktivitātes nodrošina skolēnus/studentus ar zināšanām par darba tirgu, tiek apgūtas lēmumu pieņemšanas prasmes nākotnes karjeras izvēlei.
3. Karjeras konsultēšana – tiek organizēta ar mērķi palīdzēt noskaidrot iesaistīto indivīdu mērķus un vēlmes, izprast sevi un pieņemt lēmumus par nākotnes karjeru, pilnveidot un attīstīt nodarbinātības prasmes (CV un motivācijas/pieteikuma vēstules sastādīšana, darba intervijas prasmes) (Jaunzeme, 2011: 48).

Karjeras atbalsta programmas pasākumi palīdz skolēniem domāt par savu nākotni, izzināt savas intereses balstoties uz savām prasmēm un iemaņām (Salleh, 2010: 636). Šajā pasākumā liela nozīme ir informācijai. Skolēni tiek apmācīti atrast informācijas avotus un izvēlēties informāciju, kura palīdzētu viņiem

pieņemt lēmumu (Salleh, 2010: 636). Karjeras atbalsta sistēmai ir būtiska loma, jo pieaug izglītības programmu skaits, kā rezultātā izglītības iespējas un darba tirgus īpatnības ar kurām cilvēki saskaras paliek daudz sarežģītākas. Šī programma rada pozitīvu ietekmi uz panākumiem un mācību spējām, motivāciju, skolas absolvēšanu, karjeras izpratni un karjeras spējām starp tiem skolēniem, kuriem ir zemas sekmes skolā (Salleh, 2010: 637).

Karjeras atbalsta pasākumus jāveic personai, kura plāno to darīt un ir jāpārziņina tādas metodes un paņēmieni, kuras palīdzētu rast risinājumu konkrēta indivīda problēmai. (Mara & Mara, 2010: 2353). Karjeras konsultēšana iekļauj sevī informāciju un metodes no citām nozarēm. Konsultēšanas process paredz speciālu attiecību izveidi konsultanta un konsultējamā starpā, attiecību saistību, konfidencialitāti, uzticību un cieņu (Mara & Mara, 2010: 2353).

Karjeras atbalsts vidusskolēniem lēmumu pieņemšanas procesā *Career guidance for secondary school students in decision making process*

Domājot par savu nākotnes karjeras izvēli, skolēniem ir jāpievērš uzmanība un jāaizdomājas par profesionālās lomas un identitātes meklēšanas jautājumiem, gan arī par mācīšanās laika un finansiālo resursu izmantošanu (Dembovska, 2012: 8). Lēmumu pieņemšana, kura ir saistīta ar nākotnes karjeru nebeidzas pēc vidusskolas absolvēšanas, tā turpināsies visas dzīves garumā (Dembovska, 2012: 8). Vidusskolas posmā skolēnu individuālās lēmumu pieņemšanas prasmes vēl joprojām attīstās gan intelektuālā, gan emocionālā jomā (Mohd & Salleh & Mustapha, 2010: 369). Karjeras lēmumu pieņemšanai ir ļoti būtiska nozīme, jo katram skolēnam ir jāpieņem pašu būtiskāko lēmumu, tajā gadījumā kad viņš vai viņa stāsies profesionālas izglītības iestādē vai universitātē (Mohd & Salleh & Mustapha, 2010: 369). Pēc I. Dembovskas domām, kuras ir publicētas metodiskajā materiālā „Karjeras plānošana” ir minēti daži nosacījumi, kuri tiek izmantoti veiksmīgas karjeras noteikšanai:

- Gribu (indivīda intereses un vēlēšanās)
- Varu (indivīda spējas)
- Vajag (profesijas pieprasījums darba tirgū) (Dembovska, 2012: 3).

Atkarībā no iepriekšējo punktu ievērošanas būs atkarīgs tas, kā skolēns pieņems lēmumu par savu nākotnes profesiju. Skolēnam ir jāsāk ar sevis izpēti. Sevis izpēti viņš/viņa var veikt gan individuāli, gan ar profesionāļa palīdzību. Šajā gadījumā skolēnam var palīdzēt karjeras konsultants. Karjeras konsultants sava klienta izpētes procesā izmanto dažādas metodes, lai palīdzētu klientiem rast atbildes uz jautājumiem par klienta interesēm, motivāciju un citiem jautājumiem. Konsultācijas gaitā var iegūt dažādu informāciju, saistītu ar karjeras jautājumiem, izmantojot dažādus testus uzzināt vairāk par sevi, kopīgi ar karjeras konsultantu apspriest testēšanas rezultātus (Dembovska, 2012: 7).

Pēc testēšanas var pāriet pie nākama soļa – formulēt mērķi un izvirzīt uzdevumus tā sasniegšanai. Šis solis ir svarīgs karjeras plānošanas procesā, tomēr ir samēra grūts, ja indivīdam pietrūkst zināšanu vai motivācijas konkrēta mērķa sasniegšanai.

Kopīgi ar karjeras konsultantu var izveidot un izstrādāt konkrēta skolēna individuālu attīstības plānu vai karjeras plānu, kurā var iekļaut šādu informāciju:

- Kāds ir mērķis? (Šajā posmā noskaidrojām, ko skolēns grib sasniegt vai uzzināt);
- Kas ir jādara, lai sasniegtu mērķi? (Noskaidrojam un izvirzam konkrētas darbības mērķu īstenošanai un sasniegšanai);
- Kāds atbalsts un resursi ir nepieciešami, lai sasniegtu mērķi? (Tas var būt gan informācijas avotu izpēte, gan konkrēta uzņēmuma, organizācijas vai izglītības iestādes apmeklējums);
- Kā es zināšu, ka mērķis ir sasniegts? (Iepriekš saskaņojam datumus un laikus ar karjeras konsultantu, lai pēc tam kopīgi varētu apspriest to, ko skolēns ir veicis sava mērķa sasniegšanai);
- Datums, līdz kuram mērķis būs sasniegts (Konkrēta termiņa izvirzīšana un tā ievērošana, lai skolēnam būtu saprotams, tas kas no viņa/viņas tiek sagaidīts) (Damberga, 2015: 6).

Pētījuma metodoloģija *Research methodology*

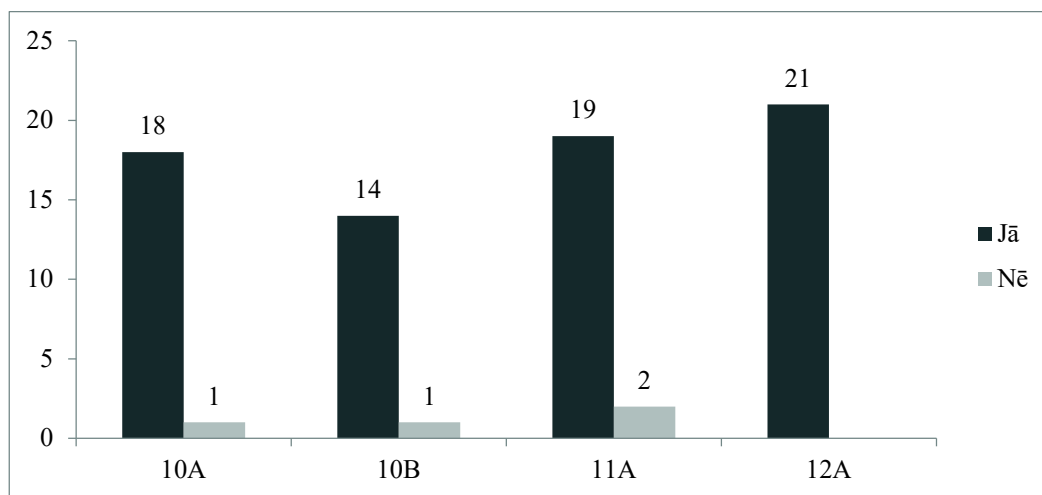
Pētījuma ietvaros tika veikta vidusskolēnu anketēšana. Anketas izveidei un tās turpmākai izmantošanai ar mērķi iegūt kvantitatīvus datus turpmākajai analīzei tika izmantota D. Rimvides-Mickevičas iepriekš izveidota anketa (Rimvide-Mickeviča, 2014: 17-18). Pētījuma autors pielāgoja anketas jautājumus konkrētam pētījumam, iekļaujot savā anketā tos jautājumus, kuri ir nepieciešami datu ieguvei un turpmākai analīzei. Anketā tika iekļauta ievaddaļa, kurā vidusskolēniem tika izklāstīts anketas mērķis, gan arī aizpildīšanas instrukcija. Pati anketa bija anonīma, skolēniem nevajadzēja ierakstīt savus vārdus un uzvārdus. Anketa sastāvēja no 8 slēgtiem jautājumiem. Izlasot anketas jautājuma apgalvojumu, skolēnam vajadzēja izvēlēties vienu atbildi.

Par pētījuma bāzi tika izvēlēta Rēzeknes valsts poļu ģimnāzija. Pētījuma gaitā bija plānots, ka anketēšanā piedalīsies 101 skolēns, tomēr anketēšanā piedalījās 76 skolēni.

No 10. klases tika saņemtas 34 anketas, 11. klase 21 anketa, 12. klase 21 izpildīta anketa.

Vidusskolēnu anketēšanas rezultāti *Results of secondary school students' survey*

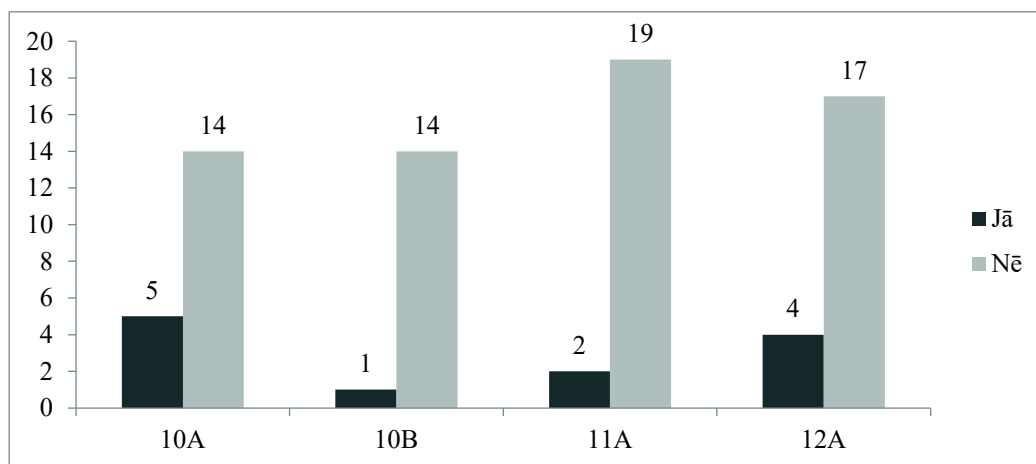
Viens no anketas jautājumiem paredzēja noskaidrot vai skolēni domā par savu nākotnes profesiju. Rezultātā noskaidrojās, ka 72 skolēni domā par savu nākotnes profesiju, kaut gan respondentu starpā bija arī 4 skolēni, kuri vēl nedomā par savu nākotnes profesiju. (skat. 1. att.).

*1.attēls. Respondentu atbildes uz anketas jautājumu –
Vai esi domājis par savu nākotnes profesiju?
Figure 1 Respondents answers on survey question –
Have you thought about your future profession?*

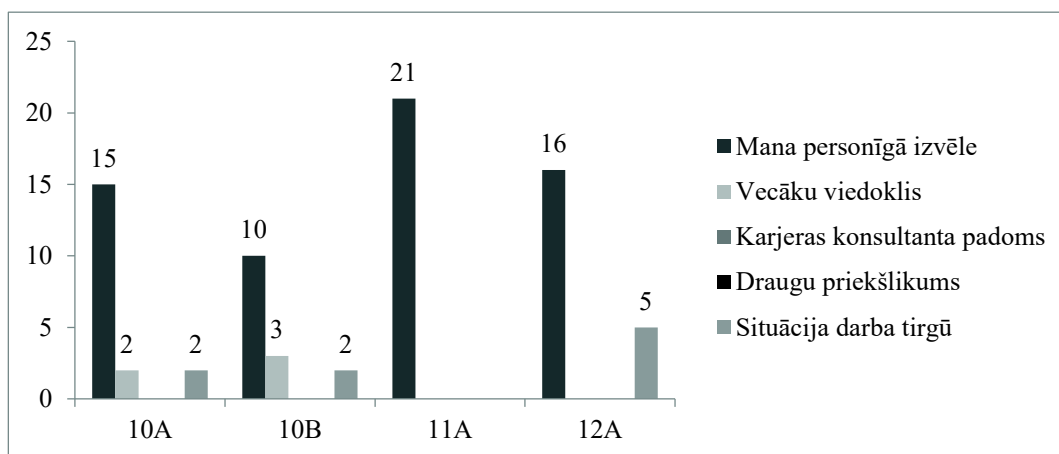
Anketā tika iekļauts jautājums ar kuru bija nepieciešams noskaidrot vai vidusskolēnu starpā ir tādi skolēni, kuri plāno izmantot karjeras konsultanta pakalpojumus nākotnes profesijas noteikšanas procesā. Tika noskaidrots, ka lielākā daļa vidusskolēnu – 64 skolēni neplāno apmeklēt karjeras konsultantu un tikai 12 skolēni plāno apmeklēt karjeras konsultantu. (skat. 2.att.).

Ar skolēnu anketēšanu pētnieks vēlējas noskaidrot, kādi faktori var ietekmēt skolēnus nākotnes karjeras izvēlē. Noskaidrojās, ka 62 skolēniem ir svarīga sava personīga izvēle, 5 skolēniem ir svarīgs vecāku viedoklis, 9 skolēniem ir svarīga situācija darba tirgū un tikai vienam skolēnam ir svarīgs karjeras konsultanta padoms. (skat. 3.att.).

2.attēls. Respondentu atbildes uz anketas jautājumu – Vai esi plānojis izmantot karjeras konsultanta pakalpojumus tuvākajā laikā, lai noteiktu savu nākotnes profesiju?

Figure 2 Respondents answers on survey question – Have you planned to use career counsellor's services in the near future to determine your future career?

3.attēls. Respondentu atbildes uz anketas jautājumu – Kāds no šiem faktoriem visvairāk ietekmēs tavas nākotnes karjeras izvēli?

Figure 3 Respondents answers on survey question – Which of these factors will most of all effect your future career choice?

Pīrsona korelācija Pearson correlation

Ar Pīrsona korelācijas analīzes palīdzību tika pārbaudīts, ka pastāv pozitīva vidēja cieša saikne - $r = 0,298$, $p < 0,01$ - starp skolēnu domām par nākotnes profesiju un tikšanos ar dažādu profesiju pārstāvjiem. (skat. 1. tabulu). Var izdarīt secinājumu, ka domājot par savu nākotnes profesiju dažiem jauniešiem tomēr ir svarīgi tikties ar profesijas pārstāvjiem, lai iegūtu priekšstatu par nākotnes profesiju no savas nozares profesionāļiem.

1. tabula. *Pīrsona korelācija starp jautājumiem par vidusskolēna nākotnes profesiju un pasākumu, kas aicina domāt par nākotnes profesijas izvēli*

Table 1 *Pearson correlation analysis across the questions about secondary school student's future career and an event, which encourages to think about future profession choice*

		Vai esi domājis par savu nākotnes profesiju?	Kādi pasākumi mācību iestādē Tevi ir aicinājuši domāt par nākotnes profesijas izvēli? Tikšanas ar dažādu profesiju pārstāvjiem
Vai esi domājis par savu nākotnes profesiju?	Pearson Correlation	1	,298**
	Sig. (2-tailed)		,009
	N	76	76
Kādi pasākumi mācību iestādē Tevi ir aicinājuši domāt par nākotnes profesijas izvēli? Tikšanas ar dažādu profesiju pārstāvjiem	Pearson Correlation	,298**	
	Sig. (2-tailed)	,009	
	N	76	76

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

2.tabulā uzrādītie Pīrsona korelācijas analīzes rezultāti liecina, ka pastāv pozitīvi vāja saikne $r = 267$, $p < 0,05$. Var izdarīt secinājumu, ka respondentu starpā ir tādi, kuri plāno apmeklēt karjeras konsultanta konsultācijas. Var pieļaut, ka karjeras konsultācijā gūtās atziņas vai palīdzība konkrētu jautājumu risināšanā var veicināt vidusskolēnu apzināšanos par savu nākotnes profesijas izvēli.

2. tabula. *Pīrsona korelācija jautājumiem par karjeras konsultanta pakalpojumu izmantošanu nākotnes profesijas noteikšanai un faktoriem, kuri ietekmē nākotnes profesijas izvēli*

Table 2 *Pearson correlation analysis for the questions about career counsellor service use to identify future profession and factors, which may affect future profession choice*

		Vai esi plānojis izmantot karjeras konsultanta pakalpojumus tuvākajā laikā, lai noteiktu savu nākotnes profesiju?	Kāds no šiem faktoriem visvairāk ietekmēs Tavas nākotnes karjeras izvēli? Karjeras konsultanta padoms
Vai esi plānojis izmantot karjeras konsultanta pakalpojumus tuvākajā laikā, lai noteiktu savu nākotnes profesiju?	Pearson Correlation	1	,267*
	Sig. (2-tailed)		,020
	N	76	76
Kāds no šiem faktoriem visvairāk ietekmēs Tavas nākotnes karjeras izvēli? Karjeras konsultanta padoms	Pearson Correlation	,267*	1
	Sig. (2-tailed)	,020	
	N	76	76

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

3.tabulā uzrādītie Pīrsona korelācijas analīzes rezultāti liecina, ka pastāv pozitīvi vāja saikne $r = 0,256$, $p < 0,05$ – starp skolēnu domām par karjeras konsultanta apmeklējumu un pasākumiem, kuri aicinātu viņus domāt par nākotnes profesiju. Var pieļaut, ka vidusskolēnu starpā ir tādi, kuri ir apmeklējuši karjeras konsultanta konsultāciju. Konsultēšanas rezultātā karjeras konsultants ir sniedzis vidusskolēniem informāciju par Ēnu dienas pasākumu. Var pieļaut, ka Ēnu dienas pasākums varētu palīdzēt vidusskolēniem nākotnes profesijas izvēlē.

3. tabula. Pīrsona korelācija starp jautājumiem par konsultēšanos ar karjeras konsultantu un pasākumiem pilsētā, kuri ir aicinājuši vidusskolēnus domāt par nākotnes profesijas izvēli

Table 3 Pearson correlation analysis for the questions about consultation with career counsellor and events in the city, which encourages secondary school students thinking about their future career

		Vai esi konsultējis ar karjeras konsultantu?	Kādi pasākumi pilsētā Tevi ir aicinājuši domāt par nākotnes profesiju? Ēnu diena
Vai esi konsultējis ar karjeras konsultantu?	Pearson Correlation	1	,256*
	Sig. (2-tailed)		0,26
	N	76	76
Kādi pasākumi pilsētā Tevi ir aicinājuši domāt par nākotnes profesiju? Ēnu diena	Pearson Correlation	,256*	1
	Sig. (2-tailed)	0,26	
	N	76	76

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Secinājumi Conclusions

Indivīdam ir pašam jāpieņem lēmums par savu nākotnes karjeru. Dažādi faktori var ietekmēt šo lēmumu pieņemšanas procesu. Viens no tādiem faktoriem ir savas personības stipro un vājo pušu un interešu apzināšana. Tomēr patstāvīgi to apzināties ir diezgan grūti, it īpaši vidusskolas posmā. Jo ilgāk skolēns atliks šo lēmumu pieņemšanu, jo grūtāk būs pieņemt pareizu un apzinātu lēmumu. Tamdēļ vidusskolēniem var palīdzēt karjeras konsultants. Jo, tieši karjeras konsultants var sniegt karjeras atbalstu skolēniem gan pārrunu veidā (kopīgi ar skolēnu apspriest - Gribu, Varu, Vajag pamatnostādnes), vai caur testēšanu palīdzēt labāk izprast skolēnu personību. Karjeras konsultants var palīdzēt indivīdam izvirzīt konkrētus mērķus, sastādīt individuālo attīstības plānu, tomēr sasniegt šo mērķus ir nepieciešams pašam indivīdam. Karjeras konsultantam ir jāiekļaujas skolas dzīvē un izglītojot skolēnus karjeras jautājumos. Karjeras atbalsta sistēma Latvijā paredz to, ka skolēniem tiek nodrošināts atbalsts karjeras

jautājumos dažādos izglītības posmos. To realizē un īsteno gan klases audzinātāji, gan paši karjeras konsultanti.

Analizējot anketas datus var secināt, ka:

- Vidusskolēni domā par savu nākotnes profesiju un apzinās to, ka viņi paši ir atbildīgi par savu nākotnes karjeru.
- Lielāka daļa vidusskolēnu neplāno apmeklēt karjeras konsultanta konsultācijas. Var pieļaut to, ka karjeras jautājumus viņi risina patstāvīgi vai ar klases audzinātāja starpniecību. Tomēr respondentu starpā ir arī tādi skolēni, kuri apmeklētu karjeras konsultanta konsultāciju.
- Pastāv dažādi faktori, kuri var ietekmēt skolēnu nākotnes profesijas izvēli. Tomēr respondentu starpā būtiskākais faktors ir skolēna personīgā izvēle, daži respondenti ieklausās vecāku teiktajā, bet citiem ir svarīga situācija darba tirgū.

Pārsona korelācijas analīzes dati liecina par to, ka:

- Vidusskolēniem ir svarīga tikšanās ar dažādu jomu pārstāvjiem. Šīs tikšanās var palīdzēt viņiem izprast profesiju labāk, jo sarunā ar jomas profesionāļiem skolēni var pieņemt galīgo lēmumu par to vai plānot savu nākotnes karjeru šajā jomā vai izvēlēties citu darba jomu.
- Neskatoties uz to, ka vairākums skolēnu neplāno apmeklēt karjeras konsultanta konsultācijas, skolēniem ir svarīgs karjeras konsultanta viedoklis. Var pieļaut, ka karjeras konsultanta viedoklis var palīdzēt skolēnam apzināties un izvēlēties tieši to studiju vai darba jomu, kurā uzsākt studijas pēc vidusskolas absolvēšanas. Individuālajā sarunā ar karjeras konsultantu noskaidrot dažādus jautājumus saistītus ar nākotnes karjeras plānošanu.
- Karjeras atbalsts var tikt realizēts caur dažādiem pasākumiem gan pilsētā, gan izglītības iestādē, kas ir saistīti ar karjeras jautājumiem. Viens no šādiem pasākumiem ir Ēnu diena, kurā vidusskolēni apmeklē konkrēto iestādi un sadarbojas ar konkrētu cilvēku. Var pieļaut, ka šāds pasākums var palīdzēt skolēniem pieņemt lēmumu par nākotnes profesiju.

Summary

During the globalization process career management process has been changed. Nowadays the individuals are responsible for the decision they will make in terms of career. The problem is crucial for secondary school students, as when they graduate secondary school they should clearly know what they will do next.

The aim of the article is to explore career guidance for secondary school students in career decision-making process. 76 secondary school students were involved in the study from Rezekne Polish State Gymnasium. The results of the theoretical study showed that secondary school students should know about their strengths and

weaknesses; explore personal interests and then make a decision concerning their future career. Although for some students this self-exploration process might be difficult, as they do not have enough experience to set a priority in which study field or professional sphere they would like to continue their further education after graduating secondary school. In this case a career counsellor might help them and provide secondary school students with career guidance. In cooperation with career counsellor the individual can set a goal or priority and make an individual plan, which includes the steps that are necessary to achieve the goal. A career counsellor should track student's progress and make necessary changes if student is facing with difficulties, which he or she could not deal with.

The results of the questionnaire demonstrated that most of secondary school students (72 students) have thought about their future career and only some (4 students) are not sure about their future career. 64 students do not plan to attend career counsellor and only 12 students might attend career counsellor. Most of secondary school students (62 students) will decide themselves about their future profession, for some (5 students) parents' advice might help to decide about future career and for some (9 students) the labour market situation is important. Pearson correlation analysis results proved that for secondary school students is important to meet with representatives of professional sphere for better understanding of the profession. Although survey results showed that most of secondary school students do not plan to attend career counsellor with the help of Pearson correlation analysis it has revealed that some students might attend career counsellor and they are ready to work with career counsellor and get career guidance. Pearson correlation analysis results demonstrated that for some students the Shadow day event can be helpful in a career decision-making process.

Literatūra References

- Damberga, I. (2015). *Karjeras plānošana*. Pieejams http://eprasmes.lv/wp-content/uploads/2015/08/Karjeras_planosana_eScouts_4modulis.pdf
- Dembovska, I. (2012). *Karjeras plānošana*. Pieejams <http://rezeknesnovads.lv/wp-content/uploads/2014/05/microsoft-word-aprakstidembovskadoc.pdf>
- Jaunzeme, I. (2011). *Karjeras vadības un atbalsta sistēmas pilnveidošanas problēmas augstākajā izglītībā Latvijā*. Pieejams https://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/4591/16944-Inta_Jaunzeme_Dokt010022.pdf?sequence=1
- Mara, E.L., & Mara, D. (2010). Current Guidance during the orientation in career counseling. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 2351-2354.
- Mohd, F., Salleh, A., & Mustapha, R. (2010). The Influence of Contextual Aspects on Career Decision Making of Malaysian Technical Students. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 7, 369-375. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2010.10.050>
- Rimvide-Mickeviča, D. (2014). *Jauniešu informētība par karjeras atbalstu Daugavpilī*. Pieejams http://izglitiba.daugavpils.lv/Media/Default/file/=2012/Profesionala/140619_Petijums_karjeras_informetiba_Daugavpili.pdf
- Salleh, A. (2010). Honoring Diversity in Career Guidance Practice. *Procedia - Social and Behavioral Studies*, 635-641. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2010.10.086>
- Valsts izglītības attīstības aģentūra. (2012). *Karjeras atbalsta sistēma Latvijā*. Pieejams http://viaa.gov.lv/files/news/727/guidance_system_lv.pdf